

Verslag Energietafel Warmte

Datum: 2 december 2019

Locatie: De Korenmolen, Eerbeek

Aanwezig: ca. 60 deelnemers

De Energietafel Brummen is een gezamenlijk initiatief van de gemeente Brummen en BrummenEnergie en wordt mogelijk gemaakt door de gemeente Brummen.

Doel van de Energietafel Warmte

De Energietafel Warmte heeft de volgende doelstellingen:

1. Zoveel mogelijk stakeholders over dit thema bij elkaar brengen;
2. Stakeholders en inwoners informeren over de warmtetransitie en het hoe en waarom van deze transitie;
3. Het inspireren van stakeholders en inwoners om te komen tot een gezamenlijke aanpak waarbij per wijk breder wordt gekeken dan alleen de warmte-opgave;
4. Input ophalen voor de door de gemeente op te stellen Transitievisie Warmte.

100ste en 101 lid BrummenEnergie

Voor aanvang van de Energietafel Warmte stonden we eerst stil bij het feit dat de lokale energiecoöperatie BrummenEnergie onlangs haar 100ste lid heeft mogen verwelkomen: Mariska de Jong uit Brummen. Hoogleraar Duurzaam Bouwen aan Nyenrode Business University Anke van Hal uit Eerbeek meldde zich als 101ste lid aan en daarom werden beide voorafgaand aan de Energietafel Warmte door voorzitter Jan Emmerzaal in het zonnetje gezet.

Lezing Anke van Hal

Na een kort welkomstwoord door projectleider Els Holsappel opende wethouder Eef van Ooijen van de gemeente Brummen de Energietafel Warmte.

Wethouder van Ooijen vertelde over de opgave waar de gemeente Brummen voor staat bij de warmtetransitie: de opgave om in 2050 alle woningen in de gemeente van het aardgas af te hebben gehaald. Doordat Eerbeek een papierindustrie heeft die niet alleen veel warmte nodig heeft, maar die ook produceert, ligt het voor de hand dat Eerbeek wellicht eerder de transitie maakt dan de kern Brummen. Binnen het programma Eerbeek 2030 wordt hier onderzoek naar gedaan. Iedere inwoner komt voor de vraag te staan wat de beste warmtebron in zijn of haar woning is. De komende periode moeten we samen antwoorden vinden op die vraag. Tegelijkertijd is dit ook een sociale opgave: wat speelt er nog meer in de wijk en hoe kunnen we met elkaar (woningstichting, gemeente, waterschap, provincie, bewoners) nadenken over de kwaliteit van de wijk. Daar willen we graag met inwoners het gesprek over voeren en deze avond vormt de start voor dat gesprek.

Daarna was het woord aan **Anke van Hal**, hoogleraar duurzaam bouwen aan Nyenrode Business University en woonachtig in Eerbeek. Zij vertelde over een integrale aanpak van de warmtetransitie. Deze transitie is veel ingewikkelder dan de switch naar aardgas en leidt dan ook tot weerstand. Samen met collega's heeft zij een visie ontwikkeld vanuit de praktijk: de fusie van belangen. Elk mens kijkt door drie brillen: de bril van het eigenbelang, de verdienbril en de normatieve bril (iedereen wil het graag goed doen). Bij bijna iedereen heeft het directe eigenbelang de overhand. Als de normatieve bril haaks staat op dat eigenbelang dan gaat dat wringen (bijvoorbeeld als je vanwege het milieu niet meer mag reizen of vlees mag eten). Dat leidt tot verschillende reacties bij mensen: ontkennen, de verantwoordelijkheid bij anderen leggen, zeggen dat je het niet kunt, of zeggen dat het toch niets uitmaakt wat je doet. Dit is een gegeven, dat niet fout is, maar waar je rekening mee moet houden. De aanpak van fusie van belangen probeert de normatieve bril samen te laten vallen met het eigenbelang. In deze aanpak kijk je eerst naar de belangen van mensen in het hier en nu. Vervolgens kijk je hoe je die belangen op een duurzame wijze kunt behartigen en pas daarna kijk je naar de kosten en hoe je die gaat dekken. Geld is wel belangrijk, maar als je iets graag wilt, dan is geld minder een probleem. Uit een onderzoek naar warmtepompen in nieuwbouwwoningen bleek dat mensen heel tevreden waren: je hebt geen radiatoren, waardoor je meer ruimte hebt, minder huisstofmijt en zomers kun je je huis makkelijk koelen door koud water door de leidingen te laten lopen. Vooraf was er echter alleen gesproken over de terugverdientijd. Er zitten heel veel niet-milieuvoordelen aan milieumaatregelen die niet verteld worden, omdat we alleen gericht zijn op energie.

Naast techniek en geld is de mens de derde succesfactor. In huizen wonen mensen en die hebben vaak andere dingen aan hun hoofd dan de energietransitie.

Op de vraag 'Wat willen bewoners' geeft de zaal de volgende antwoorden:

- comfort;
- betaalbaar;
- niet te veel gedoe;
- mooie omgeving / prettige woonomgeving
- ruimte;
- niet afhankelijk zijn van grote bedrijven met monopolypositie;
- betrokkenheid;
- gezondheid;
- duurzaam willen wonen (geldt voor een kleine groep).

Er wordt veel gesproken over comfort en betaalbaarheid. Bij dat laatste wordt bijna altijd de terugverdientijd gehanteerd. Uit gedragswetenschappen blijkt dat dit vaak niet een overtuigend argument is omdat we bijna allemaal last hebben van verliesaversie: je vindt het moeilijker om het geld uit te geven, dan dat je blij bent met de besparing die het oplevert. En dan is er ook nog de verminderde waarde van de uitgestelde beloning: hoe langer het duurt voordat jij je beloning hebt, hoe minder blij je ermee bent. Iemand uit de zaal wijst daarbij op het gemak waarmee mensen een nieuwe auto kopen die na 10 jaar niets meer waard is, maar bij diezelfde uitgaven aan een huis waarvan de waarde stijgt, gaat men opeens zitten rekenen. Van Hal geeft aan dat dit aantoont dat emotie een grote rol speelt: je koopt wat je mooi vindt, binnen je budget. Die emotie zit nu nog niet op duurzaamheidsmaatregelen. Het wordt gezien als iets dat moet en dat geld kost: energie = geld. Het resultaat is ook niet meteen zichtbaar zoals bij een auto. Bij zonnepanelen zie je het omslagpunt al, maar die zie je ook meteen op je dak en dat leidt nu vaak al tot kopieergedrag.

Isolatie kun je koppelen aan onderhoud en/of natuurlijke momenten in het gezinsleven waardoor het aantrekkelijk wordt. Bijvoorbeeld als kinderen naar de middelbare school gaan en een plek op zolder krijgen.

Geen gedoe: daar kunnen we lessen leren uit Duitsland, waar mensen die in je huis werken zich gedragen als gasten en de bewoners tijdens de verbouwing gewoon in hun huis kunnen blijven wonen. Ander voorbeeld: een subsidie voor dakisolatie in Engeland die niet liep. Voorwaarde was dat de zolder opgeruimd moest zijn. Toen er een aanbod bij kwam van hulp bij die klus liep het wel.

Succes hangt vaak af van kleine dingen in beleving: de loodgieter die in plaats van met zijn gereedschapskist eerst met de stofzuiger binnenkomt en heel andere reacties krijgt dan in het verleden. Of het voorbeeld van de schoenenkast: een wijk met portieketagewoningen waar de verwarmingsketels werden vervangen. Er werd overal gemopperd, behalve in één project. Daar was de ketel geplaatst in het portiek, waardoor mensen in de woonkamer meer

kastruimte hadden en er geen mensen meer in huis hoefden te komen bij onderhoud aan de ketel. Bovendien was het probleem van de schoenen voor de deur opgelost, omdat de ketel hoog was geplaatst en er daardoor een schoenenkast ontstond. Mensen klagen niet over een gebrek aan een schoenenkast. Het gaat dus om goed luisteren en doorvragen en dan zijn er veel haakjes. Een rapport met veel onderzoeksresultaten staat op homates.nl.

Mensen willen gelukkig zijn. Als je professionals vraagt naar duurzaamheid dan gaat het alleen maar over techniek en geld. Vraag je het bewoners dan gaat het om groen, autoluw en vlinders. Bewoners hebben dus een veel bredere opvatting over duurzaamheid dan energie alleen. De oorspronkelijke definitie duurzaamheid komt van lange levensduur: hoe houden we de aarde in stand, zodat generaties na ons er ook nog op kunnen leven. Nu gaat duurzaamheid eigenlijk altijd alleen maar over energie, maar als je naar de geschiedenis kijkt, bijvoorbeeld het eerste nationaal-milieubeleidsplan, dan ging het ook over water, materialen, afval, flora en fauna en gezondheid. En al die thema's wogen even zwaar. Mensen willen geluk, dus ze moeten het heel graag willen, dan pas kun je aan de slag gaan met duurzaamheid.

Van Hal heeft onderzoek gedaan naar eco-wijken uit de jaren '80 van de vorige eeuw. In die wijken stonden geluk en de plek centraal. De woningen zijn nu technisch achterhaald en er zaten nogal betuttelende maatregelen in veel van die woningen. Toch zijn die wijken het goed blijven doen, ook tijdens de crisis. En dat komt niet door de woningen, maar door de omgeving. Al die andere thema's dus: biodiversiteit, water, autoluw (veilige speelstraten) mensen kennen elkaar in de wijk (overal staan bankjes). En dat zijn belangrijke factoren voor bewonersgeluk: elkaar kennen, sociale cohesie, groen/natuur. Bij de energietransitie laat je met een focus alleen op de woning dus kansen liggen.

Uit een project in Toronto waar social workers en duurzaamheidsambtenaren in buitenwijken samen aan de slag gingen, blijkt dat als je in het begin veel tijd stopt in het leren kennen van de wijk, weten wat daar speelt en je creëert draagvlak, dan kun je daarna hard doorlopen. Als je direct aan het begin snelle stappen wilt zetten, dan krijg je weerstand en dus vertraging. Zoeken wat er speelt in een wijk is belangrijk. In Toronto deden ze dat met wijkontmoetingen en dreamwalls. En dan blijkt dat dat wat professionals denken dat mensen belangrijk vinden totaal anders is dan mensen in werkelijkheid belangrijk vinden. Hier bleek dat mensen vooral een eigen moestuintje wilden op het balkon, een groene leefomgeving, kansen op werk en woningverbetering. Men is daarmee aan de slag gegaan (moestuinen op het balkon, bewoners opleiden tot tuinman, timmerman etc) en alles werd geframed onder de noemer duurzaamheid. Het draagvlak werd zo groot dat bedrijven bereid waren om woningen te verbeteren. Hier kwam de fusie van belangen mooi in de praktijk. Van Hal heeft deze aanpak naar Nederland gebracht. En nu wordt er in 15 probleemwijken in Nederland op deze manier gewerkt: hoe kun je energietransitie gebruiken om de wijk beter te krijgen. Dus niet: we hebben al zoveel problemen en nu moeten we ook nog van

het aardgas af. Maar: dankzij de energietransitie hebben we een veel betere en mooiere wijk. Rapport hierover is te vinden op homemates.nl.

Voorwaarden voor het werken volgens de 3^e succesfactor:

1. Verbreed je blik
2. Zet de bewoner centraal
3. Werk samen

Gemeenten moeten een Transitievisie Warmte maken, die is gekoppeld aan de RES (Regionale Energiestrategie) en die worden weer vertaald in Uitvoeringsplannen. Er ligt veel druk op gemeenten om in korte tijd deze visie en plannen te maken. Dus eerst regionaal en dan gemeentelijk vertaald. Dat wordt vaak technisch ingestoken. Maar dan ligt er over een paar jaar een beleidsplan, maar is er niet echt nagedacht over hoe ga je dit in die wijken implementeren: hoe krijg je al die bewoners enthousiast. Als je uitgangspunt is dat je echt wilt dat het gaat gebeuren dan heb je dus draagvlak van bewoners nodig en dan moet je eigenlijk aan de andere kant beginnen. Dan moet je weten wat er speelt in die wijken, zodat je de koppeling kunt maken met wat bewoners belangrijk vinden. Weten wat er speelt, dan bedenken hoe je het aan gaat pakken en dan wijkuitvoeringsplannen maken en dan pas zou je naar die RES moeten gaan. De focus ligt sterk op geld en techniek en de kans dat het dan ook echt gaat lukken wordt dan kleiner.

Lees ook [het essay](#) van Anke van Hal over de derde succesfactor.

Discussie met en vragen uit de zaal

De wethouder zegt: we starten met Eerbeek. Wat is het advies vanuit de fusie van belangen?

Van Hal: Beginnen met de wijken waar je wilt starten en dan heel snel de wijken in gaan om te horen wat daar speelt.

Op basis van welke criteria kies je een wijk?

Wethouder Van Ooijen: Het is vooral een sociale transitie. Dat is de weg. Niet vanuit de techniek, maar vanuit de behoefte. We moeten wel ervaringen opdoen met dat verhaal in Brummen. En daar staan we helemaal aan het begin. We moeten samen het proces goed vorm geven.

Van Hal: je moet vertragen om te kunnen versnellen. Het Rijk vraagt nu snelheid, Dat staat haaks op het proces dat je zou moeten lopen. Je kunt pas kiezen voor een wijk om van het gas af te gaan als je ook goed in beeld hebt wat er speelt in de wijk. En dat moet tegelijk met het uitzoeken of je met die restwarmte iets kunt doen. Dat hoort bij elkaar.

Maar dat impliceert dat je eerst van elke inwoner in Brummen moet weten wat er speelt?

Van Hal: er is al veel kennis over wat er speelt in een wijk; denk aan welzijnsmedewerkers, wijkagenten, maatschappelijk werk. Per wijk beginnen met de sociale vraag. Ondertussen moet je ook kijken wat technisch kan. In een wijk waar mensen zich afvragen of hun kind mee kan op schoolreisje moet je niet gaan vragen welk verwarmingssysteem de voorkeur heeft. Een vraag die wel aansluit is: wat wilt u in uw wijk? Die kennis is er vaak wel, maar die wordt zo weinig benut. Energieambtenaren gaan gesprekken aan achter de voordeur, maar gaan niet eerst informeren bij opbouwwerk, GGD en politie die alles al weet van die wijk. Mensen hebben het meeste gevoel bij buurten.

Van Hal: Het verhaal van Panorama Nederland van de Rijksbouwmeesters van Nederland zit heel dicht bij dit verhaal. Zij zeggen: kijk breder, er moet nog veel meer gebeuren dan alleen de energietransitie. Zij willen Nederland zo mooi maken door alles samen te pakken, dat het verlangen ontstaat naar dat nieuwe Nederland, waarbij al die opgaven zijn opgepakt. En dan trek je het uit het financiële. Er zijn allerlei lokale initiatieven om dit uit te gaan werken.

Net als in de vorige eeuw is er ook nu een toverstokje dat huizen kan verwarmen: waterstofgas. Dat moet landelijk over beslist worden. Dat antwoord krijg je niet als je de wijken in gaat, omdat bewoners die technische kennis niet hebben. De waterstofketels bestaan al.

Van Hal: Van de week nog van een hoogleraar TU Delft gehoord dat waterstof voor woningbouw nog een hele tijd gaat duren. Het is geschikt voor de grote industrie, maar nog lang niet voor de woningbouw. Het punt is dat u vraagt wat mensen op energiegebied willen, maar het gaat erom wat mensen willen in hun wijk en hoe ze prettig willen leven. Of warmte dan via warmtenet, warmtepomp of waterstof komt, dat maakt dan niet uit. Als die koppeling maar wordt gelegd met wat belangrijk wordt gevonden in die wijk.

We moeten de komende tien jaar van het aardgas af, terwijl een warmtepomp veel elektra vraagt dat via elektriciteitscentrales veel meer CO₂ uitstoot dan aardgas.

Van Hal: dan kom je in de discussie over van het aardgas af: in Duitsland krijg je subsidie als je aan het aardgas gaat. Maar wij hebben bevingen in Groningen, dus ook hier zit een grote emotionele component bij. Dit is de keuze die gemaakt is.

Er wordt nu met haast besloten tot iets op basis van technieken die wellicht binnen tien jaar achterhaald zijn.

Wethouder van Ooijen: Dit is niet de vraag die vanavond aan de orde is. Er ligt nu een resultaat van politieke besluitvorming voor die we uit te voeren hebben en dat zullen we de komende jaren heel zorgvuldig en stap voor stap doen.

Holsappel: Het is niet zo dat alles voor 2030 gedaan moet zijn. Dat kan ook helemaal niet. Er is niet voor niets een eerste mijlpaal op 2030 gelegd, juist omdat we nieuwe technieken een kans willen geven voor na 2030. In 2050 moet

Nederland van het aardgas af zijn. Maar als we wachten tot 2040, dan moeten we nog alles doen en dat is onmogelijk.

Ik moet nu mijn cv-ketel vervangen. En dus zit ik met de vraag: wat gaat de gemeente doen? Wordt het een warmtenet of kan ik een warmtepomp aanschaffen?

Wethouder van Ooijen: Dat is de vraag waar het om draait vanavond.

Resultaten plenaire gespreksrond

Warmtetransitie in Brummen: hoe pakken we het aan?

Wat is belangrijk, wat moeten we niet vergeten?

De mensen die hier niet zijn: de jongeren. En dat is juist de groep die er verder mee moet. Hoe bereiken we die jongeren?

Van Hal: dé jongere bestaat, net als dé oudere, niet. Het is van belang dat je aansluit bij hun belevingswereld. Het is heel erg zoeken wie wat aanspreekt en waar mensen mee bezig zijn.

Het geluid van al die warmtepompen die er straks zullen staan.

Hanneke Kal (ministerie van EZ, woonachtig in Eerbeek): allereerst zoveel mogelijk isoleren en woning gereed maken voor laagtemperatuur warmte. Dan kun je allerlei systemen aansluiten. Dat is het sluitstuk van alle stappen die je daarvoor zet.

Ik heb behoefte aan ervaringen uitwisselen en aan informatie die ik bij de gemeente kan halen. Elke aannemer of installateur geeft een ander advies, wie moet ik geloven? Breng als gemeente ervaringen bij elkaar. Organiseer informatieavonden, zodat je ervaringen kunt uitwisselen.

Holsappel: Mooie suggestie: Kennis/expertisecentrum Brummen, waar we ervaringen verzamelen en waar we ook informatieavonden kunnen organiseren.

Wethouder Van Ooijen: ook behoefte aan duidelijkheid waar gemeente aan denkt, per wijk. Dat kan nog gaan schuiven in de tijd. Die duidelijkheid mag je verwachten van de gemeente.

Werkt de gemeente dan ook mee aan de benodigde vergunning wat gemakkelijker te krijgen?

Wethouder Van Ooijen: werken nu aan binnenplanse vrijstelling voor opwek van duurzame energie. Een bestemmingplan wordt altijd aangepast aan de wensen / behoeften van de samenleving. Ook dat is een gesprek dat we met samenleving en gemeenteraad van Brummen moeten voeren.

Heeft de gemeente middelen en subsidie voor het verduurzamen van je huis?

Holsappel: Geen subsidie, maar wel een duurzaamheidslening: te vinden op de site van de gemeente onder Duurzaamheid. Het is een lening via SVM met gunstige voorwaarden. SVM is bezig met een lening die gebouwgebonden kan worden. SVM is overheid, geen commerciële instantie.

Hanneke Kal: Zelf ook gedaan. Is een heel gunstige rente, geen afsluitkosten en hij is voor iedereen.

Bijna alle banken hebben duurzaamheidsleningen, waarbij je ook korting kunt krijgen op de lening.

Er moet iets collectiefs komen, dus niet alleen een individuele lening, zodat iemand die weinig te besteden heeft en dus geen lening kan aangaan, wel mee kan komen. Daar heeft de overheid een rol in. Er zijn ook onrendabele huizen, maar die moeten ook mee.

De gemeente heeft ook een rol bij aanvragen voor diepteboorings: ze kan ervoor zorgen dat andere huishoudens aanhaken.

Armoede kun je hoe dan ook koppelen aan de warmtetransitie.

Van Hal: Zeker. Het scheelt al enorm als je gaat spreken van de aanpak van het klimaatprobleem i.p.v. de energietransitie. In het klimaat zit ook dat de weg zo ingericht wordt dat je met droge voeten naar de auto kan of het tegengaan van hittestress. En dan zit je meteen op wat mensen belangrijk vinden: water, het groen etc. Hetzelfde geldt voor het toekomstbestendig maken van wijken: dan heb je het niet meer alleen over de energietransitie in de individuele woning, dan wordt het een gemeenschappelijk verhaal, waarbij het logisch is dat ook de bewoners stappen zetten.

Ik zou graag willen dat de gemeente Brummen samen met inwoners eerst werkt aan een langetermijnvisie. Duitsland stuurt nu al op waterstof, dat zou Brummen ook moeten doen.

Wethouder Van Ooijen: Eens. Dat is ook onze opdracht. Als je begint moet je weten waar je begint en waar je eindigt. En dan is het belangrijk dat je verder kijkt dan alleen naar energie. En als je zegt dat het geld gaat kosten, dan gaat iemand ook geld verdienen. Daar zou ik aandacht voor willen, ook in een wijkgerichte aanpak.

Alles wat je doet zou in dat lange termijnplan moeten passen.

Wethouder Van Ooijen: ja, en dat lange termijnplan pas je gedurende de reis aan. Dit is immers een zoektocht die we gezamenlijk aangaan.

De wethouder had het er net over dat er ook geld wordt verdiend. Als de gemeente nu investeert in de energie in mijn huis, dan bevries ik wat ik nu betaal en dat wat ik bespaar maak ik over naar de gemeente.

Wethouder Van Ooijen: mooi idee en bekend instrument waar al mee geëxperimenteerd wordt. Dat zou ook per straat of wijk kunnen. De gemeente zou dat kunnen doen of de mensen zelf.

Ziet u kansen voor een integrale aanpak?

In welke wijken / in alle wijken?

Rene Prop (directeur van een stadswarmtebedrijf): je moet visie combineren met aanpak. Welke doelstelling wil je wanneer gerealiseerd hebben? Daarna stel je het pad ernaartoe vast. Voor zowel voor de kernen als de buitengebieden heb je een integrale aanpak nodig. Dat zou je gezamenlijk kunnen socialiseren, bijvoorbeeld zoals de vorige spreker zei. Hoe combineer je dat met die andere thema's, zodat het draagvlak maximaal is. In Veenendaal gaan we ook participeren. De gemeente neemt maximaal de voortrekkersrol en investeert. De aansluitkosten van de bewoner is ook meteen het aandelenkapitaal in de onderneming. De gemeente treedt terug en dan wordt een gemeentelijk energiebedrijf een burgerenergiebedrijf. De visie staat, maar je moet het proces niet dichttimmeren. We kiezen voor collectieve systemen, het maakt nu nog niet uit hoe we die systemen gaan voeden. We gaan in Veenendaal voor nu uit van geothermie. Het systeem wat we nu aanleggen is goedkoper dan dat iedereen individueel een warmtepomp aanschaft.

Wethouder Van Ooijen: we onderzoeken op dit moment de mogelijkheden in Eerbeek naar het gebruik van restwarmte en naar geothermie. We zetten niet alleen in op waterstof, geothermie, restwarmte of elektrificatie, we houden nu nog alle opties open. We willen graag het gesprek met u aan wat in onze gemeente de eerste stap zou kunnen zijn.

Visie heeft een rode draad, die heb je nodig en je moet flexibiliteit bieden. Maar ik vind het toch belangrijk dat inwoners in Brummen zekerheid krijgen en dat niet om de zoveel jaar links af en dan weer rechts af wordt geslagen. Daar moet de overheid sterk op sturen.

Mirjam ten Hove (specialist verduurzamen monumenten): wat ik fantastisch vindt aan het verhaal van Anke is dat sociale. We zouden in Brummen dan ook eerst in die fusie van belangen kunnen kijken om welke partijen het gaat. Welke partijen zouden kunnen samenwerken en hoe kunnen we als bewoners dat zelf ook financieel regelen en wie gaat dat aanjagen en vormgeven? Zijn er mensen in de zaal die het verhaal van Anke ook aanspreekt en die de schouders eronder willen zetten?

Medewerker van Liander: we zien drie aanleidingen voor wijken om actief te worden. Als er een bron naast de deur ligt, zoals een papierfabriek, een groep actieve bewoners of een actieve wijkraad en bij natuurlijke momenten zoals vervanging riolering of gasleiding. De vraag is dus: welke wijk eerst? Waar is nu een hotspot op dit moment of een planning van werkzaamheden of een

papierfabriek? Begin daar dan. Uiteindelijk moet heel Brummen om, maar niet heel Brummen of tegelijkertijd om.

Ambitieniveau wordt wel hoog als je de wijken in gaat en die ook wilt verbeteren om draagvlak te vergroten. Budgetten in Brummen staan enorm onder druk. Zorg is of de aanpak zoals vanavond besproken in de praktijk wel kan.

Holsappel: Budget is een punt. Tegelijkertijd: als je niet aansluit bij wat er leeft in de wijk, krijg je vaak weerstand en dat kost veel tijd en geld.

Van Hal: onderzoeker heeft vier jaar lang onderzoek gedaan naar de energietransitie in de bestaande gebouwde omgeving. Titel: Omarm de complexiteit. Het is echt complex en als je het gaat versimpelen gaat het niet werken. Als het simpel was geweest, waren we al veel verder geweest.

Begin met het kenniscentrum. Daar zit al energie, kan een katalysator zijn.

Van Hal: Een kenniscentrum, een plek waar mensen informatie kunnen delen en halen, is altijd een goed begin.

Wethouder Van Ooijen: We kijken op dit moment of we het energieloket vorm kunnen geven in de bibliotheek. Misschien kunnen we dat uitbreiden met een aantal bijeenkomsten.

Wijken zijn zeer verschillend. Zowel sociale woningbouw als particuliere woningen. Als je zo'n wijkaanpak gaat doen, komen er mensen aan tafel met totaal verschillende agenda's.

Herken de opmerking van deze meneer helemaal: het is bij ons in Eerbeek-Zuid gelukt omdat onze wijk een hele specifieke identiteit heeft, een wij-gevoel. Vorig jaar op de ALV was iedereen zover dat de wijkraad zaken kon onderzoeken voor de wijk. Ik kan me voorstellen dat andere wijken niet dat gezamenlijke wij-gevoel hebben en dan wordt het een stuk moeilijker om een integrale aanpak te hanteren.

Van Hal: zijn woningbouwverenigingen aanwezig?

Iemand van huurdersbelang: Veluwonen loopt tegen een aantal dilemma's aan (wel of niet nieuwbouw, wel of niet warmtenet papierfabrieken etc), maar plan is wel om alle huurhuizen naar energielabel A te brengen en te voorzien van zonnepanelen.

Van Hal: Wat je veel ziet in gespikkelde wijken (particulier eigendom en corporatie-eigendom) dat woningbouwverenigingen een aanbod doen aan particuliere eigenaren in de slipstream van hun eigen aanpak. Woningcorporaties kunnen een belangrijke rol spelen in die complexere wijken.

Holsappel: In zo'n wijk zullen bewoners wellicht dezelfde beleving hebben op hun woonomgeving. Daar zijn vast overeenkomsten te vinden. Alleen moet je in de uitvoering dingen anders doen en daar gaf Anke een mooi voorbeeld van. Punt is om iedereen aan tafel te krijgen. We hebben veel moeite gedaan om mensen

vanavond hier te krijgen. We hebben reacties gekregen als: 'Ik weet niet wat veiligheid te maken heeft met energie.' Daar hebben we samen nog wel wat missiewerk te doen om iedereen aan tafel te krijgen. En te bepalen wat die gemeenschappelijke noemer is in die wijk.

Wethouder Van Ooijen: In Brummen is ruim een derde van de ruim 9.000 woningen in bezit van woningcorporatie Veluwonen. Met die woningstichting maken we prestatieafspraken. Zij hebben hun eigen strategische visies, met ambities als het om duurzaamheid van haar woningbezit gaat en ze is er scherp op dat woonlasten voor haar huurders niet oplopen. Huurders hebben ook een rol daarin: die hebben een stem in het verduurzamen van hun woning. Veluwonen worstelt met vraag hoe van het gas af. Ze participeren in het onderzoek naar een warmtenet met restwarmte van de papierindustrie en welke wijk dan als eerste aangesloten zou kunnen worden. Ze kijken daarbij naar waar zij in investeren in dat verhaal. Als we zover zijn kunnen we met die wijken in gesprek. Dat betekent dat elke particuliere woningeigenaar nog steeds zijn eigen afweging kan maken, maar hij kan ook meegaan in het collectieve verhaal. En daar zou BrummenEnergie een rol in kunnen spelen, in dat collectieve belang van die individuele eigenaar. BrummenEnergie zou kunnen kijken of die individuele eigenaren te organiseren zijn in een eigen collectief op buurt- of wijkniveau dat met ons aan tafel komt om te spreken wat nu de toekomst kan zijn voor een straat of buurt. En als we dan toch aan tafel zitten, dan kunnen we ook spreken over het groen in de wijk, de kansen op werk, klimaatadaptie. Dat is allemaal mogelijk als we op een goede manier het gesprek met elkaar kunnen organiseren.

Rene Prop: Denemarken biedt volop inspiratie: die zijn al sinds de jaren '70 van de vorige eeuw bezig met collectieve systemen in wijken/buurtten waar 80 tot 90% van de bewoners aan meedoet. Op het moment dat je aansluit hoef je er niet voor te betalen, als je later aan wilt sluiten wel. Dit is in Nederland wettelijk nog niet mogelijk, de wet moet daarvoor aangepast worden.

Gezien verhaal van de wethouder zou Eerbeek een mooie start zijn.

Waar bewoners behoefte aan hebben is zekerheid. Je krijgt alleen maar spijt van maatregelen als je na 10 jaar concludeert dat je die warmtepomp niet nodig had omdat er een warmtenet komt. Eigenlijk wil je weten wat er over 10 jaar met die wijk gaat gebeuren. Je moet duidelijkheid bieden. En je moet voorwaarden scheppen, dat je die vergunning ook krijgt die je nodig hebt. Je moet als overheid niet zelf beginnen, je moet voorwaarden scheppen om het te kunnen doen.

Iemand die werkt voor Spectrum: we zien steeds weer de discussie over of het waterstof wordt, of een warmtenet. Die discussie wil je niet hebben. Een paar dingen weet je wel. En dat is dat je zo laag mogelijke temperatuurverwarming wil en dat je kunt besparen. Je kunt nu dus al je huis geschikt maken voor die uiteindelijke warmtebron, wat dat dan ook is.

De gemeente kan nu al zien welke huizen dicht genoeg bij elkaar liggen voor een collectieve oplossing en welke huizen daar te ver vanaf liggen.

Wethouder Van Ooijen: We hebben hier onderzoek naar gedaan vanuit open data en bijna op perceelsniveau gekeken waar kansen liggen voor een warmtenet. Dat heeft nog onvoldoende diepgang om het gesprek aan te gaan. Daar hebben we nog tijd voor nodig. Maar inderdaad kun je nu al op een warmte-atlas zien waar kansen liggen voor Brummen.

Wie heeft behoefte aan een vervolgbijeenkomst?

Er worden aardig wat vingers opgestoken.

Wie kan en wil een rol spelen in dit traject? Wie wil dit meedenken in een regie- of klankbordgroep die meekijkt, vinger aan de pols houdt in het hele proces?

Vanuit Eerbeek-Zuid zijn wij al bezig met afstemming met gemeente en provincie. Wat zou de meerwaarde zijn voor de klankbordgroep?

Wethouder Van Ooijen: kennis en ervaring inbrengen in dit proces, dat op het niveau ligt van de gehele gemeente. Dat zou heel waardevol zijn.

We moeten zeker ook de energiecoaches in Brummen betrekken bij dit proces.

Er zijn ook veel mensen vanavond niet aanwezig. Die moeten ook een plek krijgen in de regie- of klankbordgroep. Die mensen moeten we eerst in het vizier krijgen en daarna weten te bereiken, want ook zij moeten mee.

We kunnen kijken naar de aanpak van glasvezelnet in het buitengebied en die ervaringen gebruiken in dit proces.

De eerste stap moet zijn hoe je het gaat organiseren. Hoe ga je de regie op dit proces zetten? Wie wordt de eigenaar van dit proces?

Holsappel: de gemeente is overall de regiehouder. We zullen per kern of wijk moeten vaststellen wie eigenaar wordt van het proces in die kern, wijk of buurt. De regie- of klankbordgroep denkt mee in het hele proces en de uitlijning daarvan.

Heel veel dank voor Anke van Hal en alle aanwezigen!

Tien aanwezigen hebben zich aangemeld voor de klankbordgroep.